

SYNTAXIS: DYNAMISCH OF CARTOGRAFISCH?

Jan Koster

1. Inleiding

De gedachte dat de natuurlijke taal is opgebouwd uit min of meer autonome componenten die niet per se voor de taal “gemaakt” zijn, is tamelijk eenvoudig en vergelijkbaar met situaties die zozeer vertrouwd zijn uit het dagelijks leven, dat het moeilijk te vatten is waarom ideeën over syntactische autonomie bij voorbaat weerstand wekken of aanleiding geven tot misverstand. Elke elektrische koffiemolen bevat een elektromotor, maar niemand heeft er moeite mee om elektromotoren te zien als autonome componenten die geen intrinsieke relatie onderhouden met het koffiemalen. Of neem het boekhouden. Het boekhouden maakt cruciaal gebruik van de rekenkunde, maar niemand neemt daarom aan dat de rekenkunde niet autonoom is maar de belichaming van het menselijk boekhoudvermogen.¹

Het idee dat de syntaxis van de natuurlijke taal autonoom is (of een substantiële autonome component bevat) is van een vergelijkbare trivialiteit. Ik ben van mening dat de syntaxis gebaseerd is op een eenvoudig, recursief combinatiesysteem dat asymmetrisch geordende, binaire structuren genereert met een label (waarover straks meer). Het gaat hierbij om een abstract systeem dat als zodanig even weinig essentieel verbonden is met de taal als de elektromotor met de koffiemolen. Het systeem is verwant aan het recursieve mechanisme dat natuurlijke getallen genereert en de toepassing op betekenisdragende elementen, zoals de woorden van de taal, is uiterst effectief, maar niettemin arbitrair in plaats van intrinsiek. Men zou betekenis heel goed kunnen verbinden met een systeem met andere formele kenmerken (bijvoorbeeld ternair vertakkende bomen zonder recursie, etc.), of zelfs met theebladeren, sterrenbeelden en andere wichelbare zaken, zoals de darmen of vogelvluchten waar in de Oudheid de Romeinse haruspices en auguren nog naam mee wisten te maken.

Vanuit deze opvatting over de radicale autonomie van de syntaxis, vind ik de discussie in Zwart (2004), waarin een nieuw soort dynamische syntaxis tegenover de oudere, “cartografische” visies gesteld wordt, verwarrend. De bepleite dynamische syntaxis wordt namelijk steeds opgevat als geïnterpreteerde syntaxis, als iets dat “per definitie” een stukje betekenis genereert (*op.cit.*, p. 60). Bij een radicaal-autonome opvatting, daarentegen, wordt uiteindelijk geabstraheerd van de betekenis, althans zo lang we praten over het zuiver formele, combinatorisch-recursieve systeem dat aan de grammatica ten grondslag ligt. Zo lang we het hebben over dat abstracte systeem zijn vragen over het al dan niet juist zijn van de cartografische benaderingen eigenlijk niet relevant. Immers, bij cartografische beschouwingen gaat het over de vaste plaats van elementen, zoals de onderlinge volgorde van adverbia, van subject en object, van scope-markers ten opzichte van de rest van de zin, etc. Uiteindelijk hebben cartografische beschouwingen daarom geen betrekking op het formele systeem maar op het conceptuele systeem, dat zich volgens de minimalistische orthodoxie zich ergens bevindt aan of achter de horizon van de “interfaces”. Voordat ik hier verder op inga, wil ik eerst een en ander opmerken over het minimalisme zelf.

Het minimalisme, hoofdzakelijk ontwikkeld sinds Chomsky (1995), is tot dusver met gemengde gevoelens ontvangen. Een veel gehoorde klacht is dat het vooral een conceptuele

worsteling is, zonder al te veel empirische resultaten. Dat laatste heeft ongetwijfeld te maken met het veel voorkomende misverstand dat het minimalisme een *theorie* is, bedacht ter vervanging van eerdere theorieën, zoals de “Government and Binding”-theorie. In werkelijkheid echter, worden de oude theorieën gewoon verder ontwikkeld en is er sprake van een grote mate van continuïteit in de doelstellingen van de syntaxis sinds, zeg, de jaren zestig. Zowel toen als nu gaat het om een zoektocht naar een klein aantal formele principes die een universele karakteristiek geven van de aard van de centrale syntactische component van het menselijk taalvermogen.

Achteraf gezien heeft de grootste conceptuele doorbraak plaatsgevonden in de jaren zeventig, in de periode die gemarkeerd wordt door Chomsky’s beroemde artikel “Conditions on Transformations” (1973) en de Pisa-lezingen van 1979 (uitgewerkt in Chomsky 1981). De vroegste generatieve studies sloten nog bij de traditie aan die sinds de Oudheid bestaan had, d.w.z. het streven om syntactische verschijnselen te analyseren in termen van *constructies*. De passiefconstructie, bijvoorbeeld, werd beschreven met behulp van een passieftransformatie, vraagzinnen met behulp van vraagwoordverplaatsing, enzovoorts, enzovoorts. In de genoemde periode werden de traditionele constructies geheranalyseerd als complexe combinaties van grotendeels constructie-onafhankelijke principes, waarbij vooral de localiteitsprincipes centraal stonden (zoals subjacentie en principe A van de bindtheorie in Chomsky 1981). Daarbij werden constructie-afhankelijke verplaatsingstransformaties geheel geëlimineerd ten gunste van het residu “move alpha”. Sommigen, waaronder ikzelf, waren (en zijn) van mening dat, mede door Emonds’ idee van structuurbehoudendheid, het residu “move alpha” geheel overbodig geworden was.²

De controverse over de realiteit van het residu “move alpha” heeft soms geleid tot de vraag of syntactische theorieën “representatief” of “derivatief” van aard zijn. Ik kom hier zo meteen op terug.

Maar allereerst wil ik benadrukken dat het minimalisme geen breuk is met de theorie zoals die zich ontwikkeld heeft sinds de doorbraken van de jaren zeventig. Het minimalisme is geen theorie maar een metatheoretische houding die op vrijwel elke syntactische theorie kan worden toegepast. Die houding wordt gedreven door de vraag in hoeverre de basisprincipes van de syntaxis “perfect” zijn, d.w.z. in hoeverre datgene wat de syntaxis geacht wordt te doen --het bemiddelen tussen klank en betekenis-- gebeurt op grond van principes die optimaal zijn. Hierbij worden die principes optimaal geacht die het eenvoudigst zijn bij wijze van zuiver conceptuele noodzaak en die de syntaxis optimaal ontlasten op grond van het al dan niet interpreteerbaar zijn van de gegenereerde structuren op de fonetische en semantische interfaces.

Het idee van conceptuele noodzaak klinkt misschien wat vaag, daarom wat voorbeelden ter verduidelijking. Stel dat je twee punten moet verbinden, bijvoorbeeld twee steden met een weg of twee treinstations met een spoorlijn. Dan leert de meetkunde dat de kortste verbinding de rechte lijn is. Die rechte lijn, nu, is dan de perfecte verbinding op basis van zuiver conceptuele noodzaak, ongeacht de empirische toepassingen op wegen en treinverbindingen. Op vergelijkbare wijze kun je je bij syntactische “taken” afvragen wat de perfecte oplossing is op conceptuele gronden, dus voorafgaand aan de empirie. Stel dat de syntaxis een combinatiesysteem vereist. Dan kun je je op zuiver conceptuele gronden afvragen wat het eenvoudigst-denkbare combinatiesysteem is. Zoals de rechte lijn de kortste verbinding is tussen twee punten, zo is een systeem dat niet meer dan twee elementen combineert het eenvoudigste combinatiesysteem dat die naam verdient. Het is een zuiver conceptuele redenering en de hoop is dan dat de empirie zulke voorbeelden van conceptuele noodzaak honoreert. Voor zover syntactische structuren zuiver binair-vertakkend blijken te zijn, worden dan de minimalistische verwachtingen bewaarheid.

Het minimalisme lijkt een Platonisch element in de taalkunde te introduceren (“perfectie”), wat verbazing mag wekken gezien Chomsky’s eerdere afwijzing van het taalkundige Platonisme (zie Chomsky 1986). Daar tegenover pleegt Chomsky de biologische benadering van de taalkunde te stellen, maar het is zo langzamerhand de vraag of het hier om een echte tegenstelling gaat. Immers, Chomsky is tamelijk sceptisch over het Darwinisme en is daarentegen een bewonderaar van biologische Platonisten als d’Arcy Thompson. Dit is duidelijk een kwestie die nadere opheldering verdient en waarop ik bij een andere gelegenheid hoop terug te komen.

In dit artikel wil ik mij tot een andere kwestie beperken, namelijk of er een tegenstelling bestaat tussen derivatieve en representatieve benaderingen van de syntaxis en of het nog gerechtvaardigd is om het transformationele residu van verplaatsing (bekend als “move alpha”, “Move” en in de huidige theorieën als “internal Merge”) te handhaven.

De tegenstelling tussen derivatieve en representatieve benaderingen van de syntaxis is zwaar opgeklopt de laatste 10 jaar, maar persoonlijk ben ik van mening dat het een pseudo-tegenstelling is tot dusver. Immers, niemand ontkent dat de geijkte derivatieve middelen, zoals Merge en Move (nu: “internal Merge”), uiteindelijk representaties produceren. Dus ook de derivationist kan zich zonder gewetensbezwaar richten op de studie van representaties. Generalisaties en inzichten over representaties bevinden zich op een metaniveau theoretisch gesproken en zonder uitzondering gelden uitspraken op dit metaniveau ook voor de derivaties die de representaties gegenereerd hebben. Binair vertakken, bijvoorbeeld, is een eigenschap van representaties, maar binariteit is tevens een criterium voor hoe men het derivatieve middel Merge moet inrichten. Volgens dit criterium is Merge inadequaats als per stap meer dan twee elementen tegelijk gecombineerd worden (wat door niets in de notie “derivatie” als zodanig wordt uitgesloten).

Epstein (1995) gaat tot dusver het verst in het aanprijzen van het derivationisme en beweert bijvoorbeeld dat, anders dan bij representatieve beschouwing, een derivatieve benadering (“Merge”) een verklaring biedt voor het feit (als het al een feit is) dat anaforische relaties beheerst worden door de notie “c-commanderen”. Immers, zodra het antecedent van een anafoor geïntroduceerd wordt door Merge is al het andere materiaal in de structuur onderdeel van de zuster van het antecedent en daardoor automatisch in het domein dat ge-c-commandeerd wordt door het antecedent. De c-commandeer-relatie is daardoor niet stipulatief maar principieel; vandaar de superioriteit van de derivatieve benadering.

Dit nu is een schoolvoorbeeld van een drogredenering en bovendien, impliciet, een wezenlijke ontkenning van de autonomie van de syntaxis. Hoe je anaforische relaties moet zien volgt namelijk niet uit het feit dat Merge een derivatieve notie is maar hooguit uit de wijze waarop Merge *geïnterpreteerd* wordt ten aanzien van anaforische relaties, relaties die inhoudelijk zijn en dus uiteindelijk tot het conceptuele systeem behoren.

Wat er aan de redenering van Epstein schort kan op de voet gevolgd worden aan de hand van de uitleg die Zwart (2004, 58) ervan geeft:

Op het moment in de derivatie dat een element α met een element β gecombineerd wordt is de structuur nog niet voltooid: α ‘ziet’ als het ware alleen β , en eventueel de termen van β , maar niet allerlei andere knopen die in een later stadium van de derivatie ontstaan. Zo bezien c-commandeert α alle knopen die bestaan op het moment dat α met β gecombineerd wordt, en hoeft er geen willekeurige scheiding aangebracht te worden tussen knopen die α wel en niet c-commandeert.

Blijkbaar is de redenering dat representatieve benaderingen wel zo’n willekeurige scheiding moeten aanbrengen. De redenering is echter onjuist omdat de premissen onjuist zijn. Wie wat ‘ziet’ levert niet zonder meer een juiste karakterisering op van de antecedent-anafoor-configuratie, want zowel β als de termen van β worden ‘gezien’ door α . Echter, volgens de

gangbare opvattingen is α het antecedent, terwijl de anafloor een term van β is en niet β zelf, ondanks de ‘zichtbaarheid’ van β . Ik ben het weliswaar eens met Zwarts verdere conclusie dat syntactische relaties uiteindelijk beperkt zijn tot zusterschap, maar dat maakt juist weer β de relevante knoop, onder uitsluiting van de even ‘zichtbare’ termen van β . Alleen al om deze reden is ‘zichtbaarheid’ gebaseerd op het derivationele karakter van Merge van weinig of geen belang.

Ernstiger is dat over het hoofd gezien wordt dan niet alleen β maar ook α termen kan hebben. Immers, Merge combineert linguïstische objecten die of enkelvoudig zijn (rechtstreeks uit de numeratie of het lexicon) of complex, als resultaat van eerdere toepassingen van Merge. Er wordt in de geciteerde passage ten onrechte alleen gedacht aan knopen die kunnen worden toegevoegd in een *later* stadium van de derivatie. Er moet ook gekeken worden naar eventuele termen van α (als gevolg van *eerdere* stadia in de derivatie). De premisse dat α altijd alle knopen c-commandeert die bestaan op het moment dat α met β gecombineerd wordt is dan ook gewoon onjuist. Volgens de oude definitie van c-commanderen c-commandeert α nimmer de knopen die α zelf domineert. Vertaald in het Merge-jargon van het citaat betekent dat dat *de termen van α* moeten worden uitgesloten van de gewenste zichtbaarheidsrelatie. Maar waarom zijn de termen van β wel ‘zichtbaar’ voor een antecedent-anafloor-relatie en de termen van α niet? Waarom kan α zelf wel maar een term van α niet als antecedent fungeren? Ik kan hier niets anders in zien dan een “willekeurige scheiding” tussen knopen die wel en knopen die niet mee mogen doen en daarmee zal Epsteins afleiding van de gewenste relatie uiteindelijk even stipulatief uitvallen als welke representatieve generalisatie dan ook.

Daarnaast is Epsteins interpretatie autonomie-overschrijdend. Een verborgen aanname kan als volgt worden samengevat (let op de nadruk op het woord **antecedent** in (1) en op het woord **anafloor** in (2)):

- (1) Relaties tussen een antecedent (nieuw in de derivatie) en een anafloor (in een reeds gegenereerde structuur) mogen niet later gelegd worden dan op het moment dat het **antecedent** geïntroduceerd wordt door Merge

De denkfout zit hem hierin dat impliciet wordt aangenomen dat (1) volgt uit het feit dat gebruik wordt gemaakt van derivationele middelen. Dat is echter geenszins het geval. Niets belet de derivationist om precies de tegenovergestelde interpretatie te verbinden aan Merge, wat zou leiden tot een anti-c-commandeer-relatie voor anafora (waarbij de anafloor het antecedent moet c-commanderen):

- (2) Relaties tussen een anafloor (nieuw in de derivatie) en een antecedent (in een reeds gegenereerde structuur) mogen niet later gelegd worden dan op het moment dat de **anafloor** geïntroduceerd wordt door Merge

Zwart (2004) stelt terecht dat syntactische relaties asymmetrie vertonen (zoals die tussen antecedent en anafloor). Wat asymmetrisch is ten opzichte van wat wordt echter niet afgedwongen door de notie c-commanderen of door het feit dat Merge een derivationeel middel is. Sterker nog, als syntactische relaties uitsluitend betrekking hebben op zusters, zoals ik mede in navolging van Zwart (1993, 2004) geloof, dan zouden de relevante elementen elkaar *wederzijds* c-commanderen, dus onder volledige symmetrie. De asymmetrie wordt dus door iets anders veroorzaakt.

Met Zwart (2004) ben ik van mening dat Merge geen ongeordende (geneste) verzamelingen creëert maar geordende paren. Welke elementen geordend zijn ten opzichte van elkaar volgt zelfs dan niet uit Merge maar uit de *interpretatie* van Merge, die essentieel

gebruik maakt van conceptuele informatie. Die interpretatie is ruwweg als volgt (verfijningen volgen later):

(3) <antecedent, anafoor>

In de hieruit afgeleide lineaire volgorde gaan antecedenten aan anaforen vooraf, in overeenstemming met het algemene principe dat elementen altijd voorafgaan aan de elementen die ervan afhankelijk zijn. Dit principe is op geen enkele wijze cruciaal verbonden met derivationele noties, die even verenigbaar zijn met de omgekeerde ordening, <anafoor, antecedent>.

In feite ligt (3) (of liever de generalisatie over afhankelijkheidsrelaties die eraan ten grondslag ligt) bij uitstek op het metaniveau waarvan eerder sprake was, zo te zien zelfs het metaniveau waarop de verbindingen worden vastgelegd tussen het formele systeem en de interpretatie ervan in het conceptuele systeem. Alle representaties van de antecedent-anafoor-relatie, of ze nu wel of niet gegenereerd worden door Merge, dienen te voldoen aan (3) en de eruit afgeleide linearisatie. Aangezien het heel goed mogelijk is om derivaties te definiëren waarvan de output niet aan (3) voldoet, valt niet in te zien waarom anaforische relaties de superioriteit van derivationele noties aantonen. In het algemeen is de notie “derivatie” veel te zwak om wat dan ook af te dwingen. In alle gevallen zal men derivaties zo willen inrichten dat een gewenste output --een representatie-- verkregen wordt. Derivaties zijn dus slechts een middel tot een doel en de aard van dat doel vindt zijn formulering op een hoger niveau van abstractie (het genoemde metaniveau).

De enorme nadruk die binnen het huidige minimalistische kader gelegd wordt op derivationele middelen is daarom nogal vreemd, om niet te zeggen onbegrijpelijk. De uitspraak dat Merge twee elementen combineert heeft precies dezelfde empirische strekking als de uitspraak dat syntactische representaties binair vertakkend zijn. Eerlijk gezegd denk ik vaak dat het propageren van derivationeel jargon een rookgordijn legt om een ander met drogredenen verdedigd stokpaard, het residu van de vroegere verplaatsingstransformaties, een soort initiële plausibiliteit te verlenen: in een wereld vol derivationele noties zou verplaatsing (bekend onder de namen “move alpha”, “Move” of “internal Merge”) niet misstaan.

Alvorens hier verder op in te gaan wil ik nogmaals benadrukken dat genoemde controverses los staan van de vraag naar de merites van minimalistische redeneringen. Het streven om alles extreem derivationeel te maken volgt niet uit de minimalistische zienswijze als zodanig maar vertegenwoordigt hoofdzakelijk Chomsky’s kijk op de uitvoering van het minimalistische programma. Helaas laat het vak zich deze kijk opdringen zonder al te zeer door te vragen naar de rechtvaardiging ervan. Men kan heel goed gebruik maken van minimalistische redeneringen, maar dan met een zekere voorkeur voor representationele en “cartografische” beschouwingwijzen, terwijl men afstand neemt van het extreme derivationisme van Chomsky, Epstein en anderen.

2. Een configurationele matrix zonder variabelen

Sinds geruime tijd wordt verondersteld dat syntactische relaties binair zijn. Zij hebben betrekking op maximaal twee elementen, die bovendien niet dezelfde status hebben maar een onderlinge asymmetrie vertonen. De formulering van het gangbare inzicht die ik voorsta is inmiddels extreem eenvoudig:³

- (4) *Configuratiele Matrix*
 Alle syntactische kernrelaties hebben betrekking op objecten in de volgende configuratie:

[β α δ]

[waarbij α , δ , en β syntactische objecten zijn, δ een element afhankelijk (“dependent”) van het antecedent α]

Het gaat hierbij om een meta-uitspraak over syntactische representaties, waarbij het eerste gedeelte zuiver formeel is en waarin het tweede gedeelte (tussen de vierkante haken) een overgang verschaft naar het conceptuele systeem. Enkelvoudige syntactische objecten zijn de morfemen of woorden uit het lexicon, samengestelde objecten bestaan uit binaire combinaties van syntactische objecten. Omdat α en δ in (4) een samengesteld object β kunnen zijn, garandeert (4) recursiviteit. De Configuratiele Matrix (voortaan CM) is gedefinieerd in termen van boomstructuur, maar dat is niet essentieel of definitief (ik kom hier op terug). De CM definieert de kleinst mogelijke syntactische structuur als een triade bestaande uit twee asymmetrische zusters (α en δ) en hun moederknoop β .

Functioneel gesproken wordt de CM gebruikt in de natuurlijke taal als definitie van de enige toegestane configuratie voor de uitwisseling van kenmerken. In (4), worden de kenmerken zowel horizontaal (tussen α en δ) gedeeld als verticaal (tussen α en/of δ en β). Volgens de CM worden syntactische structuren opgebouwd uit triades. Een triade is een soort feature-gemeenschap: wat de een te kort komt kan worden aangevuld door de ander. Stel bijvoorbeeld dat δ een NP is en een theta-rol nodig heeft. Dan kan die theta-rol volgens de hier bepleite functionele interpretatie van (4) geleverd worden door de zuster V in:

- (5) [_{VP} V NP]

Deze uitwisseling is volgens de CM (4), met V als α , de NP als δ en de VP als β . De V (= α) deelt bovendien het kenmerk [+V] *verticaal* met de VP (= β). Projecties (ter verantwoording van endocentriciteit) ontstaan dus door het verticaal delen van kenmerken. In principe kunnen alle kenmerken in een triade gedeeld worden tussen de drie elementen α , δ en β , maar in de praktijk treden allerlei asymmetrieën op die een zekere selectiviteit veroorzaken, zoals de keuze voor V-projectie in plaats van N-projectie in (5).

Dankzij de mogelijkheid tot het verticaal delen van kenmerken en dankzij de recursie van (4), kunnen kenmerken een zekere afstand afleggen, gelimiteerd door de traditionele domeindefinities (betrekking hebbend op bounding conditions, fases, etc.). Dankzij deze percolatie kunnen alle syntactische kernrelaties herleid worden tot zusterschapsrelaties, in overeenstemming met de CM. Een eenvoudig voorbeeld is het feit dat een reflexief pronomen (volgens Reinhart en Reuland 1993) een heel predicaat reflexief kan maken:

- (6) [_{IP} *Jan*_i [_{VP} wast *zich*_i]]

Traditioneel wordt de antecedent-anafoor-relatie niet als een zusterschapsrelatie gezien, maar als een relatie over een zekere afstand, zoals tussen de gecursiveerde elementen *Jan* en *zich* in (6), die geen zusters zijn omdat de VP-knoop hen scheidt. Anaforen zijn op een bepaalde manier incompleet. Ze kunnen niet zelfstandig refereren waardoor ze gebonden moeten worden door een antecedent. Traditioneel wordt dit uitgedrukt door coïndexering (als in (6)). Welnu, als *zich* in (6) incompleet is, dan is door het bestaan van verticale

kenmerkdelling de VP die *zich* bevat ook incompleet, wat kan worden uitgedrukt door de VP de index van *zich* te geven:

(7) [IP *Jan*_i VP_i]

Wat ontbreekt aan de VP (uitgedrukt door de index) kan worden aangevuld door *Jan* in (7), waarmee de anaforische relatie, dankzij verticale kenmerkdelling, gereduceerd is tot een zusterschapsrelatie in overeenstemming met de CM (4).

Een ander voorbeeld is het feit dat in zinspredicaties de theta-rol van het subject (met de bijbehorende selectierestricties, zie Chomsky 1965) uiteindelijk afkomstig is van het werkwoord is (*Ag* = *Agens*):

(8) [_{VP} Jan [_{VP} breekt_{Ag} een glas]]

Het subscript *Ag* kan hier geïnterpreteerd worden als het ontbreken van een NP die de agensrol vervult. Door verticale kenmerkdelling ontbreekt die NP ook ten aanzien van de hele VP:

(9) [_{VP} Jan VP_{Ag}]

Hiermee is de relatie gereduceerd tot een zusterschapsrelatie, in overeenstemming met de CM. In (9) kan door horizontale kenmerkdelling de NP *Jan* de benodigde aanvulling verschaffen. Dit idee volgt precies wat Williams (1989, 431) (voortbouwend op eerder werk) voorgesteld heeft: “This [external] argument is represented not only on the predicate itself but also on every projection of the predicate [...]”.

Onlangs heeft Jan-Wouter Zwart voorgesteld om de congruentierelatie tussen subject en werkwoord precies zo te zien.⁴ De traditionele analyse van deze congruentie is niet in overeenstemming met de CM omdat het subject en het werkwoord geen zusters zijn:

(10) [IP *Zij* [_{VP} vertrouw-*en* de waard]]

Volgens Zwart is het gezichtsbedrog dat het om een relatie gaat tussen subject en werkwoord. In werkelijkheid gaat het om een relatie tussen het subject en het hele predicat:

(11) [IP *Zij* VP-*en*]

Het gezichtsbedrog ontstaat doordat het congruentiesuffix nu eenmaal moet worden uitgespeld en dat kan alleen maar op het hoofd van de VP, de V. In ieder geval is hiermee wederom een bekende relatie gereduceerd tot een zusterschapsrelatie, in overeenstemming met de CM.

Het volgende voorbeeld betreft Pied Piping, het verschijnsel waarbij een Wh-groep groter is dan het kernwoord dat het Wh-kenmerk draagt (kernwoord gecursiveerd):

- (12) a. [_{PP} met *wie*] (heb jij gesproken)
b. [_{NP} de broer [van [*welk* meisje]]] (heb jij ontmoet)
c. [_{VP} [*hoe* hard] gewerkt] (hebben zij)

In Wh-groepen draagt het Wh-kernwoord de Wh-kenmerken over naar de gehele groep, wat een klassiek geval is van percolatie en van wat ik hier verticale kenmerkdelling noem. De successieve overdracht van Wh-kenmerken is in overeenstemming met de CM.⁵

Hetzelfde geldt voor de relatie tussen Wh-groepen en zinsinleidende partikels (als *of* in het Nederlands) of kenmerkbundels die het bereik (scope) van de Wh-groep aangeven. Tot voor kort werd dit gezien als een Spec-head-relatie (d.w.z. de relatie tussen de Wh-groep en het hoofd van de CP, drager van het kenmerk [+wh]):⁶

(13) [CP *Wh-groep* [CP [+wh]]]

Spec-head-relaties zijn niet in overeenstemming met de CM omdat Spec en Head geen zusters zijn. Door verticale kenmerkdeling, echter, kan de relatie in (13) als een zusterschapsrelatie worden gezien:

(14) [CP *Wh-groep* CP_[+wh]]

Op soortgelijke wijze kunnen alle Spec-head-relaties herleid worden tot zusterschapsrelaties.

Het laatste en meest belangrijke voorbeeld van verticale kenmerkdeling is Gazdar's beroemde reductie van Wh-verplaatsing tot percolatie (zie bijvoorbeeld Gazdar 1981). Dat was een briljant inzicht dat indertijd door Chomsky geheel ten onrechte in de ban is gedaan, waardoor het idee niet tot de mainstream is gaan behoren maar gezichtsbepalend geworden is voor de variant van de generatieve grammatica bekend als HPSG.⁷ Gazdar maakte de percolatie zichtbaar met zijn bekende slash-notatie, waarbij een ontbrekende NP werd aangeduid als NP/NP en waarbij op elke volgende knoop de incompleetheid werd overgedragen door de toevoeging /NP. Vertaald in de gangbare boomstructuren levert dat beelden op als het volgende:

(15) [CP *What*_{NP} [CP/NP did you [VP/NP see NP/NP]]]

Omdat op de lagere CP de ontbrekende NP nog steeds zichtbaar is door de notatie CP/NP, kan (volgens de hier gehanteerde terminologie) de nodige completering plaats vinden in de triade van de hogere CP:

(16) [CP *What*_{NP} CP/NP]

Hiermee is (door horizontale kenmerkdeling) de incompleetheid opgeheven in een zusterschapsrelatie die in overeenstemming is met de CM. Hierdoor kunnen we het geheel als een CP zien en niet als de CP/NP die we zouden krijgen zonder het complementerende element *What*_{NP}.

Ik heb in de voorbeelden uiteenlopende notaties gebruikt om percolatie tot uitdrukking te brengen, maar notationale kwesties zijn van weinig belang. Waar het om gaat is dat dankzij kenmerkdeling in triades (als in (4)) alle complementeringsrelaties kunnen worden gereduceerd tot strikt lokale zusterschapsrelaties. De strikte localiteit van triades sluit alle variabele "afstanden" uit in de formulering van syntactische relaties. Het is daardoor niet langer zinvol om te spreken van "constraints on variables" in de zin van Ross (1967). Variabelen bestaan domweg niet in de formulering van syntactische relaties voor zover die zich conformeren aan het formaat van de CM (4).

3. Labels en de overbodigheid van "internal Merge"

Ik wil nu graag verduidelijken hoe de CM zich verhoudt tot de meer gangbare minimalistisch-georiënteerde concepten, met name Chomsky's noties external en internal

Merge. De meest bekende formulering van Merge is die van Chomsky (1995, 243). Merge heeft betrekking of linguïstische objecten die als volgt gedefinieerd zijn:

- (17) a. lexical items
b. $K = \{\gamma, \{\alpha, \beta\}\}$, where α, β are objects and γ is the label of K

Het complexe object K lijkt op de hierboven besproken triades en dat is geen toeval. Er zijn echter een aantal ingrijpende verschillen. Allereerst is er een verschil in scope. Als we even afzien van internal Merge, dan is de formering van een object K (via Merge) in eerste instantie een opvolger van de aloude herschrijfgeregels (PS-rules). De CM daarentegen is een karakterisering van de vorm van *alle* domeingebonden syntactische relaties, *inclusief* de zusterschapsrelaties die bestaan tussen elementen die geïntroduceerd plachten te worden door een en dezelfde herschrijfgregel (zoals hoofden en hun complementen).

De CM is daarmee een opvolger van de CM als geformuleerd in Koster (1987), die niet alleen betrekking had op de producten van herschrijfgeregels maar ook, met enige domeinvariatie, op anaforische relaties, congruentierelaties, gapping en de filler-gap relatie van dislocaties (“verplaatsingen”).⁸ De scope van de CM is daarmee enorm en voor zover Merge een opvolger is van de herschrijfgeregels is het slechts één instantiatie van de CM. Dat K volgens (17b) de vorm van een triade suggereert is dus geen toeval. Als dit niet het geval was, zou Merge volgens de CM onjuist geformuleerd zijn.

Verder is Merge een derivationeel concept, een operatie om hiërarchische structuren op te bouwen. De CM, daarentegen, is geen operatie maar een meta-uitspraak over mogelijke relaties in boomstructuren, waardoor het een zuiver representationeel concept is. Het zegt slechts indirect iets over operaties voor zover die operaties boomrepresentaties genereren. Merge, echter, is geen definitie van de traditionele boomstructuren meer. Klassieke bomen worden gedefinieerd door twee relaties tussen elementen: “domineren” en “voorafgaan aan”, waardoor zowel de hiërarchische structuur als de lineaire volgorde gekarakteriseerd wordt. Merge daarentegen abstraheert van de lineaire volgorde (voor zover die niet uit de hiërarchische structuur volgt) en definieert alleen hiërarchische structuren. Chomsky (1995) ziet linearisatie als iets afzonderlijks dat gerelateerd is aan het fonetische interface, in verband met het feit dat zinnen “lineair” (in de tijd) worden uitgesproken. Inmiddels worden hier en daar substantiële voorstellen over linearisatie gedaan, als in Fox en Pesetsky (2003).

Hoewel de bestudering van de principes van de linearisatie nog in de kinderschoenen staat kan ik hier wel in meegaan. In feite abstraheerde de formulering van de CM in Koster (1987) eveneens van de lineaire volgorde (maar niet van de asymmetrie tussen α en δ). Pas onder invloed van Kayne (1994) en Zwart (1993, 1994) kreeg de CM de lineaire volgorde als in (4). Ik geloof dat de gepostuleerde asymmetrie en lineaire volgorde een empirische juiste en belangrijke generalisatie vormen voor volgordeverschijnselen in de natuurlijke taal. Conceptueel echter is nadere factorisering wellicht mogelijk. De CM verenigt minstens drie claims: 1) syntactische relaties gaan over kenmerkuitwisseling tussen zusters en hun moeder, 2) tussen die zusters bestaat asymmetrie (met δ als incompleet en α als complementierend element) en 3) die asymmetrie wordt uitgedrukt door lineaire volgorde (α gaat vooraf aan δ). Het is heel goed mogelijk dat de CM hiermee heterogene elementen verenigt, waarbij bijvoorbeeld 1) en 2) voortkomen uit conceptuele noodzakelijkheden en/of diepe cognitieve feiten, terwijl 3) gelieerd is aan meer oppervlakkige mechanismen, zoals de lineariteit van de spraak.

Wat echter niet verward mag worden is de asymmetrie tussen α en δ en de daarvan wellicht onafhankelijke “beslissing” om die asymmetrie uit te drukken door middel van lineaire volgorde. In navolging van opmerkingen van Zwart (2004) over Merge zou ik

daarom niet willen uitsluiten dat de CM-triade geformuleerd moet worden niet in de vorm van gelineariseerde boomstructuur maar in de vorm van geordende paren:

- (18) *Herziene CM*
Alle domeingebonden syntactische relaties zijn gebaseerd op representaties met de vorm:

$\langle \beta, \langle \alpha, \delta \rangle \rangle$

waarbij α , δ en β verzamelingen lexicale kenmerken zijn en β , het label, een deelverzameling is van $\alpha \cup \delta$

Hierbij zou dan het geordende paar $\langle \alpha, \delta \rangle$ universeel uitgedrukt moeten worden door de lineaire volgorde $/\alpha \delta/$. Een beter oordeel over deze kwestie kan pas gegeven worden als er meer bekend is over de veronderstelde onafhankelijke lineariseringsprincipes.

Om misverstanden te voorkomen wil ik hier nogmaals benadrukken dat (18) geen versie is van het *derivationale* concept Merge (als bij Zwart 2004), maar een metaconditie waaraan alle representationeel gedefinieerde relaties moeten voldoen, inclusief de relaties tussen elementen van representaties die men zou kunnen genereren door Merge. Verder neem ik aan dat lexicale elementen en hun combinaties (via Merge) bundels van kenmerken zijn.

In navolging van Chomsky (1995) neem ik aan dat elk paar gecombineerde elementen $\langle \alpha, \delta \rangle$ een label β heeft. Chomsky beperkt de inhoud van het label tot de kenmerken van het hoofd, waardoor (18) geïnterpreteerd zou moeten worden als bijvoorbeeld $\langle \alpha, \langle \alpha, \delta \rangle \rangle$. Ik ga echter uit van vrij verkeer van kenmerken binnen een triade, zodat het label kan worden samengesteld uit elementen van de vereniging van α en δ . Het is daarbij waarschijnlijk het gemakkelijkst om β in het algemene geval gelijk te stellen aan de vereniging van α en δ en om beperkingen (zoals eilanden en asymmetrische percolatie) te formuleren d.m.v. filters in triadevorm (zie Koster 2004).

Inmiddels zijn er pogingen ondernomen om labels te elimineren (bijvoorbeeld in Collins 2002). Deze pogingen zijn niet geslaagd (zie Hendrick 2004 voor commentaar) en wat mij betreft misplaatst. Er is overweldigende empirische evidentie voor verticale kenmerkoverdracht (percolatie), te beginnen in de morfologie (zie Lieber 1981) en eveneens in de vele syntactische gevallen besproken in de vorige sectie. Alleen al van Pied Piping bestaan talloze voorbeelden in alle bekende talen. Percolatie is een hoofdkenmerk van de natuurlijke taal, waarbij telkens bij een combinatie van elementen (bijvoorbeeld door Merge) het geheel selectief kenmerken erft van de samenstellende delen. Het toekennen van een label aan een combinatie is niets anders dan een manier om dit feit formeel gestalte te geven. Bij ontkenning van het bestaan van labels, zou men graag willen zien wat voor alternatieven er ter verantwoording van deze feiten voorhanden zijn.

Dankzij de labels hebben operaties als Merge een soort minimaal geheugen voor eerdere stappen in de derivatie, wat het mogelijk maakt om niet meer terug te keren naar eerdere stadia in de derivatie. Hendrick (2004) voegt hieraan toe dat labels het derivationale verleden gedeeltelijk representeren en dus een onvervreemdbaar, onmisbaar representationeel element vormen in derivaties, wat pogingen om de syntaxis zuiver derivationeel in te richten illusoir maakt.

In feite is percolatie een veel belangrijker concept dan verplaatsing, wat het des te vreemder maakt dat het zo verwaarloosd is buiten de morfologie en de HPSG-literatuur. Mijns inziens heeft Chomsky (en daarmee de mainstream van het vak) begin jaren tachtig een kans laten liggen door de inzichten van Gazdar (en de verwante inzichten van Kayne 1983) in de ban te doen. Percolatie door successieve overerving van kenmerken is namelijk geen

notationele variant van verplaatsing (zoals het toenmalige oordeel luidde) maar een superieur alternatief om afstanden te overbruggen d.m.v. een pad van strikt locale stappen. Noch die strikte localiteit noch de zeer algemene bruikbaarheid van percolatiepaden is haalbaar voor verplaatsingsregels, in welke gedaante dan ook.

De superioriteit zit hem dus hierin dat percolatie, anders dan verplaatsing, onafhankelijk gemotiveerd is en het mogelijk maakt om de principes van de syntaxis strikt lokaal, zonder de aloude afstandsvariabelen te formuleren, iets dat de CM uitdrukt door de toegestane relaties te beperken tot relaties tussen de elementen van een triade. Het is nooit gelukt, en in feite onmogelijk, om verplaatsing op een vergelijkbare manier strikt lokaal te maken. Dit is zonneklaar in Chomsky's laatste versie van verplaatsing, door hem "internal Merge" genoemd. De voor de hand liggende manier is om Merge alleen toe te passen op elementen die nog niet eerder Merge ondergaan hebben. Chomsky noemt dat external Merge. Daarnaast staat hij toe om elementen lager in de opgebouwde hiërarchie, die dus al eerder Merge ondergaan hebben, opnieuw Merge te laten ondergaan. Deze vorm van re-Merge noemt hij internal Merge en hij gaat zelfs zo ver om te beweren dat we deze vorm van Merge gratis en voor niets krijgen omdat theorieën die internal Merge uitsluiten een extra stipulatie zouden vergen en dus inferieur zouden zijn. Dit is echter een argument van hoog retorisch gehalte en de zoveelste drogreden aangevoerd ter verdediging van een of andere vorm van verplaatsing.

Zoals ik elders betoogd heb (Koster 2004) komt internal Merge helemaal niet voor niets en het leidt juist tot een minder locale theorie die van back-tracking gebruik maakt (er wordt immers teruggekeerd naar een eerder stadium van de derivatie om het opnieuw te mergen element op te pikken). Wat Chomsky lijkt te miskennen is dat external Merge, dankzij het label, in staat is om de informatie van eerder in de derivatie stap voor stap mee te nemen omhoog, zodat steeds alle benodigde verbindingen gemaakt kunnen worden binnen de strikte localiteit van de triade. Met andere woorden, external Merge is niet alleen voldoende maar bovendien verenigbaar met de optimale en meest strikte vorm van localiteit zoals gedefinieerd door de CM.

Internal Merge, daarentegen, is triade-overschrijdend (back-tracking) en aldus ontoelaatbaar volgens de CM. Aanvaarding van internal Merge komt dus helemaal niet voor niets maar zou neerkomen op het onnodig en geheel voorbarig opgeven van het ideaal van strikte localiteit.

Hierbij moet me van het hart dat het geloof in verplaatsingsregels (eerst in de vorm van verplaatsingstransformaties, later onder de namen "move alpha", Move en nu dus in de gedaante van internal Merge) al meer dan 30 jaar op losse schroeven staat. De meest gangbare retorische verdediging maakt gebruik van de in dit geval weinig doordachte notie "notationele variant". Het is treurig dat zo velen dit verweer, de laatste jaren steeds meer met de bijbehorende retoriek over de superioriteit van derivationaliteit, zo lang geloofd hebben. Het is namelijk evident dat door het introduceren van structuurbehoudendheid in Emonds (1970) en door het toestaan van fonetisch lege elementen (zoals sporen) het mogelijk werd voor elke structuur met substitutietransformaties een gelijklopende structuur te genereren uitsluitend met herschrijfgeregels (en de bijbehorende optionele lexicalisatie). Aangezien in het toenmalige kader herschrijfgeregels minimaal noodzakelijk waren konden de substitutietransformaties dus gemist worden. Exit movement.

Het overbodigheidsargument, indertijd geïmpliceerd door structuurbehoudendheid, bestaat nog steeds, ondanks het feit dat structuurbehoudendheid niet langer formuleerbaar is volgens de huidige minimalistische theorieën (zie Chomsky 1995, 318). In het huidige kader is het namelijk mogelijk om voor elke structuur afgeleid met internal Merge precies dezelfde structuur af te leiden uitsluitend op basis van external Merge (zie Koster 2004 voor discussie). Aangezien wordt aangenomen dat external Merge onmisbaar is, is het onzinnig om ook nog eens internal Merge, een minder locale vorm van Merge met het lelijke back-

tracking, aan te nemen. Het levert gewoon niets extra's op terwijl het een ruimere klasse van mogelijk derivaties toestaat. Het is daarom misplaatst om een theorie die naast external Merge ook internal Merge toestaat een notationele variant te noemen van een theorie uitsluitend gebaseerd op het meer restrictieve external Merge.

Het geloof in verplaatsingsregels heeft allerlei nadelige gevolgen gehad voor het vak. Zo was het de basis, vooral in de jaren tachtig, voor een andere dubieuze trend, het postuleren van een nieuw representatieniveau, de Logische Vorm, dat van oppervlaktestructuren wordt afgeleid door niets minder dan onzichtbare verplaatsing ("LF-movement").⁹ Nu zou men kunnen volhouden dat "zichtbare" verplaatsing weliswaar niet bestaat, maar dat er niettemin redenen zouden kunnen zijn om de onzichtbare LF-verplaatsing aan te nemen. Maar zo luidde de redenering niet. De leidende gedachte was dat zichtbare Wh-verplaatsing scope-domeinen creëerde, zo ongeveer als in de predikatenlogica, waar in de gangbare notaties een kwantor aan het begin van de uitdrukking geplaatst wordt waarover hij bereik heeft.¹⁰ Wh-verplaatsing zou dan de zichtbare versie zijn van de logisch-gemotiveerde vooropplaatsingen waarvan LF-verplaatsing de onzichtbare variant zou zijn.

Het enige dat aantrekkelijk had kunnen zijn in deze gedachtegang is de voorspelling dat scope-verschijnselen (bij kwantoren als *alle(n)* en *sommige(n)*, etc.) aan precies dezelfde eilandcondities voldoen als wat te zien is bij Wh-verplaatsing. Dit is echter geenszins het geval, en het hele idee van LF-verplaatsing kwam hiermee van het begin af aan (we spreken over de jaren zeventig) in de lucht te hangen. Als scope-fenomenen niet de eigenschappen van normale filler-gap-constructies vertonen (beschreven met verplaatsing, met eigenschappen als subjacentie) dan is het volkomen arbitrair om wat men waarneemt bij die scope-fenomenen d.m.v. verplaatsing te beschrijven. De hele onderneming is m.i. dan ook op niets uitgelopen, en men had zich tonnen inkt kunnen besparen als men de argumenten tegen verplaatsing in het algemeen (die sinds 1970 in ruime mate voorhanden waren) meer serieus genomen had. Maar nee, verplaatsing moest en zou een prominente plaats onder de zon hebben.

Het concept van de onzichtbare verplaatsing heeft verder een stagnerende invloed gehad op de vraag waar dislocaties ("verplaatsingen") überhaupt toe dienen. De vroege generatieve grammatica, van Chomsky (1957) tot Jackendoff (1972, 384-386), had daar een tamelijk bevredigend antwoord op: verplaatsingen dienen de expressieve flexibiliteit van de grammatica (in semantische zin) doordat men de relatieve onderlinge prominentie van constituenten kan variëren op basis van dezelfde argumentstructuur. In feite gaat dit antwoord terug op de Gestalt-theorieën van de Praagse School uit de jaren twintig en dertig van de twintigste eeuw, waarbij gespeculeerd werd over de informatiestructuur van de zin (met noties als "foreground" and "background", "topic" en "comment", etc.).¹¹

Ik geloof nog steeds dat dit antwoord, in termen van de *zichtbare* en lineair-bepaalde informatiestructuur, meer dan een grote kern van waarheid bevat (zie Zwart 2004 voor een overeenkomstige opvatting). Het gegeven antwoord veronderstelt een *zichtbare* variatie in de links-rechts-volgorde in de zin. Bij LF-verplaatsing ontbreekt echter die essentiële zichtbaarheid van de links-rechts-dimensie, waardoor plotseling het hele verschijnsel dislocatie ("verplaatsing") tot mysterie verwordt. Kortom, ook vanuit dit gezichtspunt is LF-verplaatsing problematisch. Het is dan ook geen wonder dat de rationale voor verplaatsing voortaan ergens anders gezocht werd, met name in termen van "feature-checking". Ik wil daar hier verder niet op ingaan, maar het is zeer de vraag of het concept "feature-checking" coherente, niet-circulaire verklaringen opgeleverd heeft, om maar te zwijgen van het arbitraire onderscheid tussen sterke features voor zichtbare, en zwakke features voor onzichtbare verplaatsing. Het veelvuldig gebruik maken van het mysterieuze EPP-feature in recent minimalistisch werk heeft de zaken er niet beter op gemaakt.¹²

Afgezien van het doodgelopen LF-onderzoek heeft de preoccupatie met “verplaatsing” nog allerlei andere nadelen gehad. Het is reeds bij oppervlakkige beschouwing duidelijk dat allerlei grammaticale constructies iets gemeen hebben, bijvoorbeeld in termen van localiteit. Het is dan ook een normaal wetenschappelijk streven om dat gemeenschappelijke te proberen te achterhalen en te karakteriseren. Chomsky’s artikel “On Wh-movement” van 1977 is daar een klassiek en nog altijd instructief voorbeeld van. Zelfs in *Lectures on Government and Binding* van 1981 geldt Principe A van de bindingstheorie niet alleen voor anafora maar ook voor de sporen van NP-verplaatsing.

Daarna is er iets vreemds gebeurd. Er werd minder en minder gezocht naar de onderliggende eenheid van allerlei grammatische verschijnselen en hele gebieden van de grammatica, zoals anafora, ellipsis etc. verdwenen langzaam aan uit beeld, althans bij Chomsky. Verplaatsing werd daardoor nauwelijks meer met andere fenomenen in verband gebracht en vergeleken, waardoor het vanzelf iets bijzonders werd waarvan de derivationele status niet langer bedreigd werd door inzichten in de overeenkomsten met verschijnselen die eerder aanleiding gaven tot representatieve generalisaties. In het kader van het minimalisme werd deze trend voortgezet, met de genoemde radicalisering en promotie van het derivationele aspect, waardoor verplaatsing als het ware een vis in natuurlijk water werd, terwijl de overeenkomst met andere verschijnselen nog verder uit beeld verdween. Vergeleken bij het pre-minimalistische tijdperk is het zoeken naar unificerende principes voor een breed scala van grammatische verschijnselen schrikbarend afgenomen.

Al met al geloof ik dat het geloof in verplaatsing de grammaticawetenschap geen goed gedaan heeft. Het heeft een slagveld achtergelaten vol drogredeneringen en het heeft het vak jarenlang de verkeerde kant opgestuurd door het gerelateerde najagen van de hersenschim van de Logische Vorm. Daarenboven heeft de nadruk op verplaatsing het zoeken naar de onderliggende eenheid van de grammatische verschijnselen gefrustreerd door de aandacht in extreme mate te verleggen naar de veronderstelde waarde van het derivationele ten koste van de aandacht voor de unificerende eigenschappen van representaties.

4. Tot slot

De gangbare overwegingen over Merge en recursie, en ook over de triades van de CM zoals hierboven, hebben in principe betrekking op een zuiver formeel systeem dat geen intrinsieke band heeft met de natuurlijke taal. Het recursieve combinatiesysteem is, zoals in de inleiding genoemd, verwant met de principes die aan het tellen ten grondslag liggen en het zou net zo goed kunnen worden toegepast op niet-talige elementen (als dat enig nut zou hebben). Het wordt pas een dimensie van de natuurlijke taal doordat het *toegepast* wordt op de elementen van het lexicon en de daarmee verbonden conceptuele systemen. Wat de CM definieert is een radicaal autonoom systeem dat zich verhoudt tot de taal zoals de rekenkunde zich verhoudt tot het boekhouden. Blijkbaar berust het menselijk grammatisch vermogen op een amalgaam van componenten die ieder op zich niet kunnen gelden als de syntaxis van de natuurlijke taal.

In feite is wat we in het dagelijks leven van de generatieve grammaticus “grammatica” noemen reeds zo’n amalgaam. Chomsky mag dan zoeken naar het volmaakte formele systeem dat de klankwereld van de taal verbindt met de conceptuele systemen van de mens, dit neemt niet weg dat ook wat hij grammatica noemt “onzuiver” is in de zin dat het cruciaal verwijst naar elementen van ons conceptuele systeem. Zolang men het heeft over Merge, binair vertakken en recursie houdt men het conceptuele systeem nog buiten de deur, maar bij de definiëring van ‘fases’ moet men reeds een beroep doen op substantiële noties uit het lexicon. Dat zijn in feite interface-elementen, die een overgang verschaffen naar het conceptuele systeem. Men denke aan elementen als V (of *v*) of C, met kenmerken als

[+ Tense], etc.

Doordat het formele systeem wordt toegepast op elementen uit het lexicon haalt men dus automatisch het conceptuele systeem binnen dat verbonden is met woorden en morfemen. Belangrijke aspecten van dit conceptuele systeem zijn moeilijk te herleiden tot kennis van de wereld in het algemeen en lijken even uniek voor de menselijke taal als het formele systeem dat de computationele aspecten bepaalt (als geïmpliceerd door de CM). Men kan daarbij allereerst denken aan de argumentstructuur: werkwoorden en andere predicaat-bepalende elementen hebben 1, 2 of 3 argumenten van een bepaald type. De argumentstructuur kan worden uitgebreid met adverbia en het geheel is onderdeel van een propositiestructuur waarin tijdskenmerken als [\pm Finiet] bepalend zijn.

Naar algemeen wordt aangenomen vertonen elementen van het grammaticaal-conceptuele systeem onderlinge hiërarchie. Dus argumenten staan in een hiërarchie in termen van thematische rollen, noties als subject en object en casus-systemen (met zeer beperkte variabiliteit, als daar zijn de nominatief-accusatief-systemen en de ergatieve systemen). Ook de adverbiale elementen van de zin vertonen hiërarchie, zoals vanouds wordt aangenomen en zoals recentelijk in kaart gebracht is door Cinque (1999). Ook de Tense-kenmerken hebben hun vaste plaats (zie Koster 2003 voor een generalisatie), alsmede de zinsperifere posities voor topic en focus (zie bijvoorbeeld Rizzi 1997).

Het totaalbeeld dat het grammaticaal-conceptuele systeem oproept is dat van een soort kaart, waarin alles een vaste, hiërarchische plaats heeft. Verkenningen van die kaart worden dan ook treffend aangeduid als “cartografische benaderingen”. Anders dan soms gedacht wordt, kan het hierboven besproken formele systeem (in verband met de CM) niet herleid worden tot conceptueel-grammaticale systeem en omgekeerd. Het gaat om onafhankelijke, autonome systemen die als het resultaat van hun interactie opleveren wat we meestal onder grammatica verstaan in het dagelijks leven.

Het is van belang om dit onderscheid tussen twee systemen te maken in verband met de suggestie dat er een dichotomie zou bestaan tussen de nieuwe, dynamische, bottom-up versie van bepaalde varianten van het minimalisme (zoals uitgedrukt door Merge), en de ouderwetse, top-down cartografische benadering. Afgezien van het feit dat ik vind dat het onderscheid überhaupt geen zin heeft, heeft het al helemaal geen zin als we het gebruikelijke amalgaam van systemen bestuderen in plaats van de twee zojuist besproken systemen afzonderlijk. Het is namelijk zo dat het genoemde conceptueel-grammaticale systeem per definitie cartografisch is, of althans dat er zelfs geen begin bestaat van een niet-cartografisch alternatief. Dat alles op de kaart in kwestie een vaste plaats heeft is een algemeen aanvaard feit en op geen enkele wijze te herleiden tot het zuiver formele systeem van Merge of de CM. Zwart (2004, 62) stelt heel terecht dat de oorsprong van de geconstateerde cartografische hiërarchieën in de semantiek gezocht moet worden, waarmee de cartografie, bij ontstentenis van dieper inzicht, gewoon op tafel blijft. Zodra we de twee systemen in combinatie bestuderen, zoals we meestal doen, is de cartografie van het geheel daardoor vooralsnog dus niet te vermijden.

Een standaard syntactische structuur is opgebouwd uit de formele middelen verschaft door Merge (in overeenstemming met de CM) én in overeenstemming met de “kaart” verschaft via de conceptuele dimensie van de gebruikte elementen van het lexicon. Dit alles maakt het onderscheid tussen derivatieve en representatieve benaderingen nog futieler dan het al was. Het is hierbij van eminent belang om in te zien dat het genoemde amalgaam minimaal noodzakelijk is om van “de syntaxis van de natuurlijke taal” te kunnen spreken. Het gebruikte formele systeem is slechts een vehikel, een realisering van een taal-onafhankelijke configuratieve matrix.

Zodra men het over de syntaxis van de natuurlijke taal heeft is dus de cartografie er een essentieel onderdeel van, hetzij impliciet hetzij expliciet. Zonder cartografische aannames

valt zelfs geen enkele herkenbare zin te genereren. De cartografie leent zich beter voor representatieve dan voor derivatieve beschouwingen en mede daarom verdient de representatieve beschouwingwijze nog steeds de ereplaats in het syntactisch onderzoek die hij altijd gehad heeft voordat hij verdrongen werd door de duistere derivatieve retoriek die tot dusver gepaard ging met de ontwikkeling van het minimalisme.

Noten

¹ Voor een nadere beschouwing over het idee van de radicale autonomie, zie Koster (1988). Om verwarring te voorkomen spreek ik nu liever over de autonomie van de formele component van de syntaxis dan van de autonomie van de syntaxis als geheel. Zie ook sectie 4 hieronder.

² Zie Emonds (1970) en Koster (1987), (1993), en (2004).

³ De Configuratie Matrix gaat terug op Koster (1987), waarin α en δ een *asymmetrische* relatie hebben, maar niet lineair geordend zijn. Verder was de oorspronkelijke versie minder strikt lokaal doordat α en δ niet per se zusters waren maar binnen het domein β zich op enigszins variabele afstand van elkaar konden bevinden. Zie Koster (2000) en (2003) voor het elimineren van de variabelen.

⁴ Zie de bespreking in Zwart (2004) en de daar genoemde verwijzingen. De uitvoering van het idee hier in de tekst wijkt enigszins af van Zwarts' behandeling, maar het gaat uiteindelijk om hetzelfde idee.

⁵ Pied Piping heeft minder aandacht gekregen dan verplaatsing. Niettemin is er een substantiële literatuur sinds Ross (1967), bijvoorbeeld Cowper (1987), Webelhuth (1992) en Murphy (1995) (waarin men eveneens verdere verwijzingen vindt).

⁶ In de voorbeelden duid ik de lagere C' steeds aan als CP.

⁷ Zie bijvoorbeeld Bouma *et al.* (2001).

⁸ Technisch gesproken werd de CM gerealiseerd door de Bounding Condition in Koster (1987). Daarbij werd expliciet gesteld dat deze conditie niet alleen van toepassing is op verplaatsingen, etc., maar ook op de basisregels (eigenlijk: "het X-bar-systeem), onder nadrukkelijke verwijzing van zowel horizontale als verticale relaties (*op.cit.*, p. 17).

⁹ Het idee van LF gaat minstens terug op Chomsky (1973) en heeft zijn meest enthousiaste vroege uitwerking gevonden in het werk van Robert May. Zie bijvoorbeeld May (1985).

¹⁰ De vraag die hierbij zelden gesteld wordt is waarom zeer veel talen zichtbare Wh-verplaatsing hebben, maar, voor zover ik weet, geen enkele taal verplichte verplaatsing van kwantoren naar het begin van de zin. Het voor de hand liggende antwoord is dat Wh-verplaatsing niet dient als een soort predikaatlogische prefigering van kwantorachtige elementen, maar om die elementen van de zin prominentie te verschaffen waarop men een passend antwoord verwacht. Die functie ontbreekt bij gewone kwantoren, vandaar het verschil in het voorkomen van vooropplaatsing.

¹¹ Merk op dat deze opvatting over linearisatie, de klassieke EST-opvatting, in strijd is met Chomsky's huidige opvatting dat lineaire volgorde een kwestie is van fonologie. Het is namelijk het geval dat de links-rechts-volgorde de semantische interpretatie beïnvloedt. De interpretatie van lineaire volgorde veronderstelt tevens een achtergrond van "cartografische" informatie. Als men bijvoorbeeld de volgorde subject-object verwacht, wordt een omkering daarvan (object voorop) ervaren als een afwijking van het cartografisch sjabloon, met interpretatieve consequenties.

¹² Feature-checking, inclusief de checking van het EPP-feature veronderstelt een "target" voor verplaatsing en maakt derhalve gebruik van een cartografisch residu, te vergelijken met het vroegere idee van structuurbehoudendheid.

Bibliografie

- Bouma, Gosse, Robert Malouf & Ivan Sag .2001. Satisfying Constraints on Extraction and Adjunction. *Natural Language and Linguistic Theory* 19: 1-65.
- Chomsky, Noam. 1957. *Syntactic Structures*. Mouton: The Hague.
- Chomsky, Noam. 1965. *Aspects of the Theory of Syntax*. MIT Press: Cambridge, Mass.
- Chomsky, Noam. 1973. *Conditions on Transformations*. In: S. Anderson & P. Kiparsky, red., *A Festschrift for Morris Halle*. Holt, Rinehart and Winston: New York.

-
- Chomsky, Noam. 1977. On Wh-movement. In: P. Culicover, T. Wasow & A. Akmajian, red., *Formal Syntax*. Academic Press: New York.
- Chomsky, Noam. 1981. *Lectures on Government and Binding*. Foris: Dordrecht.
- Chomsky, Noam. 1986. *Knowledge of Language*. Praeger: New York.
- Chomsky, Noam. 1995. *The Minimalist Program*. MIT Press: Cambridge, Mass.
- Chomsky, Noam. 2001. Beyond Explanatory Adequacy. *MIT Occasional Papers in Linguistics* 20: 1-28.
- Cinque, Guglielmo. 1999. *Adverbs and Functional Heads: A Crosslinguistic Perspective*. Oxford University Press: New York.
- Collins, Chris. 2002. Eliminating Labels. In: Samuel David Epstein & T. Daniel Seely, red., *Derivation and Explanation in the Minimalist Program*. Blackwell: Oxford: 42-64.
- Cowper, Elizabeth. 1987. Pied Piping, Feature Percolation, and the Structure of the Noun Phrase. *Canadian Journal of Linguistics* 32: 321-338.
- Emonds, Joseph. 1970. *Root and Structure Preserving Transformations*. PhD Dissertation. MIT: Cambridge, Mass.
- Epstein, Samuel David. 1995. *Unprincipled Syntax and the Derivation of Syntactic Relations*. Ms. Verschenen in Samuel David Epstein and Norbert Hornstein, red., *Working Minimalism*. MIT Press: Cambridge.
- Fox, Danny and David Pesetsky. 2003. *Cyclic Linearization and the Typology of Movement*. Ms. MIT, to appear in *Theoretical Linguistics*.
- Gazdar, Gerald. 1981. Unbounded Dependencies and Coordinate Structure. *Linguistic Inquiry* 12: 155-184.
- Hendrick, Randall. *Syntactic Labels and Their Derivations*. Ms., University of North Carolina: Chapel Hill.
- Jackendoff, Ray. 1972. *Semantic Interpretation in Generative Grammar*. MIT Press: Cambridge, Mass.
- Kayne, Richard. 1983. Connectedness. *Linguistic Inquiry* 14: 223-249.
- Kayne, Richard. 1994. *The Antisymmetry of Syntax*. MIT Press: Cambridge, Mass.
- Koster, Jan. 1987. *Domains and Dynasties*. Foris: Dordrecht.
- Koster, Jan. 1988. *Doelloze Structuren*. Inaugurele Rede, Rijksuniversiteit Groningen. Foris: Dordrecht.
- Koster, Jan. 1993. Structure-Preservingness and the End of Transformationalism. In: A. de Boer, J.T. de Jong & R.J. Landeweerd, red., *Language and Cognition 3*. Yearbook 1993 of the Research Group for Theoretical and Experimental Linguistics of the University of Groningen, Groningen: 139-148.
- Koster, Jan. 2000. *Variable-free Grammar*. Groningen: Ms., Rijksuniversiteit Groningen: Groningen. (see: <http://odur.let.rug.nl/~koster/papers/v-free.pdf>).
- Koster, Jan. 2003. Move, Merge and Percolate are One! On the Elimination of Variables in Grammar. In: L.-O. Delsing, C. Falk, G. Josefsson & Halldór Á Sigurðsson, red., *Grammatik i Fokus*. Grammar in Focus: A Festschrift for Christer Platzack, November 18 2003. Department of Scandinavian Languages, University of Lund, Lund.
- Koster, Jan. 2004. *Structure Preservingness, Internal Merge, and the Strict Locality of Triads*. Ms., Rijksuniversiteit Groningen: Groningen.
- Lieber, Rochelle. 1981. *On the Organization of the Lexicon*. PhD Dissertation, MIT: Cambridge, Mass.
- May, Robert. 1985. *Logical Form*. MIT Press: Cambridge, Mass.
- Murphy, Patrick Michael. 1995. *Pied Piping, Proper Government, and the Grammars of English*. MA Thesis, University of North Carolina: Chapel Hill.
- Reinhart, Tanya and Eric Reuland. 1993. Reflexivity. *Linguistics Inquiry* 24: 657-720.

-
- Rizzi, Luigi. 1997. The Fine Structure of the Left Periphery. In: L. Haegeman, red., *Elements of Grammar*. Dordrecht: Kluwer.
- Ross, John Robert. 1967. *Constraints on Variables in Syntax*. PhD Dissertation MIT: Cambridge, Mass.
- Webelhuth, Gert. 1992. *Principles and Parameters of Syntactic Saturation*. Oxford University Press: New York.
- Williams, Edwin. 1989. The Anaphoric Nature of θ -roles. *Linguistic Inquiry* 20: 425-456.
- Zwart, Jan-Wouter. 1993. *Dutch Syntax: A Minimalist Approach*. PhD Dissertation, University of Groningen: Groningen.
- Zwart, Jan-Wouter. 1994. Dutch is Head Initial. *The Linguistics Review* 11: 377-406.
- Zwart, Jan-Wouter. 2004. Een Dynamische Structuur van de Nederlandse Zin. Deel 1: Dynamische Syntaxis. *TABU* 33: 55-71.